

Katja Klopčič

Svetlana Makarovič: *Mi, kosovirji.*

Ilustracije Suzi Bricelj. Dob: Založba Miš, 2009.

“Kosovirjev ni, kosovirje so si izmislili neki norci pred davnimi, davnimi časi,” zagrmí Strašnik v zvočni pravljici *Coprnica Zofka*. Nad “norci”, v katerih domišljiji vznikajo takšna bitja, kot so kosovirji, smo bralci navdušeni. In s kosovirji se v slovenski mladinski književnosti lahko meri le malokatero (če sploh katero) domišljjsko bitje. Ko so jih bralci leta 1974 prvič spoznali v knjigi *Kosovirja na leteči žlici*, so prevzeli otroke in odrasle. Leto dni pozneje je sledila *Kam pa kam, kosovirja?* Očaranost do danes ni popustila in zdaj je pred nami tretja knjiga, *Mi, kosovirji*. Priljubljenost črnodlakih živalic z dolgim, košatim repom in šestnajstimi ostrimi zobki, ki se sicer delijo na radovedne in neradovedne, potrjuje tudi dejstvo, da je doslej ta mala črna kosmata bitjeca upodobili že štirje vrhunski ilustratorji: Lidija Osterc, Matjaž Schmidt, Gorazd Vahen, in Suzi Bricelj. Kosovirji, ki jim je pojavnost vdihnil čopič zadnje, so še najbolj ljubko živalčkasti in prav zaradi tega najbolj prisrčni. Poleg tega je ilustratorka mojstrsko upodobila različne izraze na njihovih obrazih, kar zaradi poraščenosti ni bila najlažja naloga. Njihove žlice so videti, kot da bi bile lesene, ročaji prehajajo v zeleno in zdi se, da iz njih rastejo vejice, na katerih zorijo paradizniki. Izpeljava je prijetna za oko, nerodno je le, da so kosovirske žlice v resnici železne (žlica starega Ghula obrasla z mahom, vendar *rjasta*, Glal Glili zagrozi, da ji bo, če bo jokala, še žlica zrjavela). Manj posrečena je tudi upodobitev štramfeljnev, vendar lahko slednje vsaj deloma pripišemo tudi skopemu opisu teh skrivnostnih bitij.

Svetlana Makarovič svoje kosovirje (*Cosovirius ferus ululans*) izjemno dobro pozna, človek bi skoraj verjel, da je z njimi “v daljnem sorodstvu”, kot je nekoč zapisala. Bitjeca so namreč značajske zvesta samim sebi, in to v vseh treh delih, zaznamujejo jih svobodnost in divjost, ljubkost in neukrotljivost, tiha ranljivost in občutljivost, zvestoba in pogum ter seveda neizmerna radovednost. (Ta morda na stara leta malce upeša, če bi sklepali

po Ghulu; da bi bil ta neradovedne sorte je kljub njegovemu navdušenju nad spanjem kaj malo verjetno. Stari kosovir je v svoji dosledni zaspani godrnjavosti in sitnosti silno posrečen lik.) Kosovirji ne marajo poslavljanja, Glal ga preprosto “ne prenese”, vendar tega tudi druga bitjeca, ki naseljujejo omenjene tri knjige, resnično ne marajo: Vohljaček (*Kosovirja na leteči žlici*) pravi, da je “slovo pri poslavljanju najbolj zoprna stvar”, a očitno to velja tudi za ptice, štramfeljne, za muce ... Kosovirji radi prepevajo in prav čudovito svobodo je čutiti v pesmicah, ki zvenijo, kot bi si jih male dolgodlake živalce sproti izmišljale samo za nas. Tudi tokratne pesmice so po kosovirsko navihane, medtem ko sta dve prav presunljivi.

V knjigi *Kosovirja na leteči žlici* smo spremljali dogodivščine Glala in Glili in šele na koncu knjige *Kam pa kam kosovirja?* sta nerazdružljiva prijatelja srečala Galila ter se z njim vrnila domov – šele takrat smo bralci ob kratkem vpogledu, ki se nam je odprl v Kosovirijo, lahko prvič “ugledali” več kosovirčkov, a le za hip. V obeh je bilo nanizano sosledje zgodb, med katerimi so nekatere sicer bile neposredno povezane, a večinoma je šlo za samostojne, dogodkovno močne enote. V *Mi, kosovirji* je pred nami bolj zaokrožena celota – eno samo razigrano kosovirsko raziskovalno potovanje, z vnaprej znanim ciljem. Zgodbo uokvirja pogovor s starim Ghulom: ker vsakega kosovirja skorajda razžene od radovednosti, če ne ve, kdo ali kaj se skriva za nekim imenom, omemba štramfeljnov Glala in Glili požene naravnost na pot, pridruži se jima še majcena, in jezljiva, kosovirčica Gi.

Uokvirjenost pripovedi daje strukturi knjige večjo trdnost, zanimivo pa je, da spoznavanje štramfeljnov, za katero je bilo nekako napovedano, da bo osrednji dogodek tega popotovanja, saj je bila njihova omemba sprožilni moment in njihovo odkritje cilj potovanja, zdrsne v ozadje. Kmalu po odhodu se zdi, kot da so kosovirji pozabili namen svojega potovanja, saj Visokih mahov in štramfeljnov niti ne omenjajo, a usoda jih žene natančno v pravo smer in kar naenkrat se znajdejo tam. O štramfeljnih pravzaprav ne izvemo kaj dosti, le da so radovedni, a ne marajo, da kdo “diha vanje”, imajo velike uhlje ter dolge prste, nosove in repe, poleg tega imajo očitno prav posebne sposobnosti, saj ozdravijo Mrvico, dekletce, bolno od žalosti. Kosovirski radovednosti je zadoščeno, vendar brez podrobnejšega spoznavanja teh bitjec, kar je škoda, saj ostane *naša* radovednost nepotešena.

Najmočnejši čustveni naboj nosi vložena zgodba, pripoved o tem, kaj se je zgodilo Mrvici, in najgloblji možni hlad začutimo z njo ob izdajstvu, ki ga doživi. Za fizično rešitev poskrbijo ptice in kosovirji, za odrešitev od žalosti pa štramfeljni (“Ni več kamna v prsah, minil je urok, / zdaj glavo

pokonci, človeški otrok, / ne glej več nazaj, ne glej več nazaj, / živeti je treba tukaj in zdaj!”). Mrvičini zgodbi je dodan nekakšen epilog (po ozdravitvi zaigra na violino in pozneje jo kosovirji iz svojih žlic opazijo, kako z velikim uspehom nastopa pred množico), ki pa deluje nekoliko odvečno. Naj omenim še drugi primer preohlapne motivacije in izpeljave. Na ledeni plošči Glal, Glili in Gi padejo v ledeni gobec, na dnu tega srečajo puhaste muce, nato jih zračni vrtinec dvigne visoko pod strop in kar naenkrat se znajdejo sredi ogromnega travnika. “Se zdi komu to čudno? No, saj najbrž tudi je. Ampak na svetu je veliko še bolj čudnih stvari,” odločno sklene pisateljica.

Toda kosovir je “pametna žival”. In k temu sodi tudi sprejemanje dogajanja, kot ti je namenjeno, saj resnična spoznanja včasih tičijo prav tam, kjer jih niti naključno ne pričakuješ. In čeprav v tokratni knjigi pogosto zazvenijo temnejši, bolj žalostni toni, rast bodečih než po tem, ko se hudobna Rora razleti od jeze, vendarle opozarja na to, “da vse hudo enkrat mine”, skozi vso knjigo pobliskuje tudi avtoričin smisel za humor. Kosovirji se domov vrnejo bogatejši za marsikatero izkušnjo in spoznanje. In drobci le-teh se bodo nedvomno zasadili tudi v mlade bralce, ne da bi ti to posebej opazili.

Knjiga bo razveselila tako tiste, ki kosovirjev še ne poznajo, kot njihove stare znanke. Kosovirske dogodivščine vedno očarajo, že zaradi prisrčnosti in neposrednosti ljubkih živalic, predvsem pa zaradi pristne zvedavosti in veselja do življenja, ki kontrastira žalostnim spoznanjem in doživetjem. Če nekoliko parafraziramo avtorico, takšen je svet, če ga gledaš skozi kosovirske oči. In ta pogled marsikomu odpre oči in dušo.